MWONGOZO WA KUSAHIHISHA KISWAHILI KIDATO CHA KWANZA

SEHEMU A

UFAHAMU

1. Kichwa mwafaka . (alama 15)
   (a) Kupotoka ki maadili.
   (b) Utovu wa nidhamu.
   (c) Tatu na mamake wagombana.
2. Wahusika wa kiume.
   (i) Swai Hamisi na Babake Tatu. (alama 2)

3. Sababu za Mama kumzuia Tatu kwenda sinema. (alama 3)
   (i) Alitaka kwenda usiku.
   (i) Alitaka kwenda na mvulana.
   (ii) Kulikuwa na uhaba wa pesa.
   (iii) Swai kugharamia ada za sinema.

4. Tofauti za kimila. (alama 3)
   (i) Wafrika huvaa nguo zinazoficha viungo ilhali wazungu huvaa fupi na ndogo zisizofunika
   baadhi ya viungo vya siri.
   (ii) Wazungu hubadilisha wachumba ilhali Waafrika hudumisha uhusiano wa mchumba mmoja.
   (iii) Urafiki kati ya wasichana na wavulana bila mapenzi haijulikani Afrika lakini kwa wazungu upo.

5. Tabia za tatu.
   (i) Mpenda anasa / starehe – kwenda densi japo baba maskini.
   (ii) Mtukutu kwa wazazi.
   (iii) Mjeuri asiye na soni – Anakosoa mamake kuhusu urafiki.
   (iv) Anapenda kuiga – Anavaa nguo fupi za kubana.

6. Maana ya "Haya sisi yetu macho tu."
   - Sisi tunakuangalia tuone unakojipeleka.
   - Sisi hatutasema jambo tutakutazama u.

SEHEMU B (ALAMA 40)
SHAIRI

1. Tarbia. (alama 1)

2. Vina ubeti wa pili. (alama 2)
   - si, -a
   - si, -a,
   - si, -a,
   - a, -tu.

3. Eleza maana ya "Una mahaba tamaa wapenda mtu kwa kitu." (alama 2)
   Mapenzi yako yanatokana na tamaa – ya mali ya mtu.
   Unapenda mtu kwa sababu ya mali yake.

4. Mshairi analamikia. (alama 3)
   (i) Mpenzi kuchukuliwa kwa urahisi na watu wengine.
   (ii) Kubadilisha wapenzi na kuwapenda washenzi.
   (iii) Udanganyifu.
   (iv) Kuvunja ahadi.
   (v) Kupenda mtu kwa sababu ya mali.
5. Kuandika maneno sawasawa. (alama 2)
   Hikwita – Nikikuita.
   Kuatana – Kuachana.

SEHEMU C

1. Toa mfano mmoja mmoja kwa kila aina ya konsonanti uliyopewa. (alama 2)
   (i) Kitambaza / I /
   (ii) Kipasuo / p / d / t / k / g / b / j /

3.Viambishi awali | mzizi | viambishi tamati. (alama 3)

Viambishi awali	mzizi	viambishi tamati
A-ta-ku	tengenez-	-e –a
Wa-	saidi	--ni

4.Ukubwa. (alama 2)
(i) Majanajike hayo yaliuza mabuzi / majibuzi yao yote.
(ii) Jigari lake liliharibikia katika jibonde lenye jito / jijito.

5.Tofauti ya: (alama 2)
Vua – Ondoa mwilini, tega samaki.
Fua – takasa k.v. nguo, tengeneza vyombo vya chuma.

6.Matumizi ya kamusi. (alama 1)
- cheza
- piga

SEHEMU D – ISIMUJAMII (ALAMA 7)

(a) Maana: Ni taaluma inayejishughulisha na matumizi yafaayo ya lugha katika jamii. (al. 2)

(b) Mambo yanayozingatiwa katika kutumia lugha inavyofaa. (alama 5)
   (i) Kiwango cha elimu.
   (ii) Umri wa wasikilizaji wake.
   (iii) Cheo chake.
   (iv) Jinsia.
   (v) Hali k.v. furaha, hasira.
   (vi) Muktadha.
   (vii) Mazingira. n.k.

SEHEMU E : FASIHI SIMULIZI (ALAMA 8)

(i) Fasihi simulizi ni ile inaywasilishwa kwa njia ya mdomo. Fasihi Andishi ni ile inayotegemea maandishi. (alama 2)

(ii) Tofauti

Simulizi	**Andishi**
- Inawasilishwa kwa mdomo.	- Inawasilishwa kwa njia ya maandishi
- Huhifadhiwa akilini.	- Huhifadhiwa kwa maadhish.
- Huweza kubadilishwa papo kwa hapo i Wakati msimulizi anawasilisha.	- Maandishi yalioandikwa hayabadiliki isipokuwa pale mwandishi anapoandika upya
- Hii ni mali ya jamii	- Kitabu ni mali ya mwandishi.
- Muundo wake huwa rahisi na. hufutika kwa urahisi.	- Huenda muundo ukawa mgumu na usio rahisi. n.k.

(iii) Hekaya ni hadithi iliyo na mhusika mjanja anyetumia ujanja wake kujitoa katika hali ngumu.
Hurafa ni hadithi iliyo na wahusika wanyama.
Mighani ni hadithi za mashujaa.